

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ԿԱՐՍԻՑ — ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱ

Անդրկովկասը դարձաւ անկախ հանրապետութիւն և Չխենկելին՝ նրա կառավարութեան նախագահ: Այս հանգամանքը հայերի համար ունեցաւ ճակատագրական հետեւանքներ:

Կառավարութիւնը կազմեց հետեւեալ անձերից. վարչապետ և արտաքին գործոց նախարար՝ Չխենկելին, ներքին գործոց նախարար՝ Ն. Ռամիշվիլի, զինւորական՝ Գ. Գէորգաձէ, ելեւմտական՝ Ա. Խասիսեան, հաղորդակցութեան՝ Խ. Մելիք-Ասլանով, արդարադատութեան՝ Ֆ. Խան-Խոյսկի, երկրագործութեան՝ Ն. Խոմերիկի, հանրային կրթութեան՝ Ն. Ուսուպէզով, առեւտրի և արդիւնարերութեան՝ Հ. Գաջինսկի, պարենաւորման՝ Աւ. Սահակեան, խնամատարութեան՝ Յ. Քաջաղնունի, աշխատանքի՝ Ար. Երզնկեան, պետական վերահսկիչ՝ Ի. Հայդարով:

Այս կազմով Չխենկելին ներկայացաւ Մէյմի 13 ապր. նիստին, կարդաց կառավարական յայտարարութիւնը, որի հիմնական միտքն էր Թիւրքիայի հետ հաշտութիւն կնքելու անհրաժեշտութիւնը, և ստացաւ Մէյմի վաւերացումը: Չխենկելիի յայտարարութեան առթիւ խօսեցին կուսակցութեանց ներկայացուցիչները — Ծերեթեի, Ռասուլ-Չաղէ, Կարճիկեան և ուրիշներ: Ծերեթեիին նորից վեր հանեց անկախութեան և կովկասեան ազգերի համերաշխութեան զաղափարը, «եթէ քայքայի անդրկովկասեան ժողովուրդների ներքին միութիւնը, մենք ոտքի տակ կերթանք, այլևս տեղ չի մնայ, ուր հնչի անդրկովկասեան դեմոկրատիայի ազատ ձայնը»: Ռասուլ Չաղէն շեշտեց, որ Դադստանն էլ մտնում է անդրկովկասեան հանրապետութեան մէջ, և պահանջեց, որ Հիւսիսային Կովկասն էլ մտցւի: Թուրքերը շատ էին մտահոգւած մահմետական երկրների ազատագրութեամբ ու հաւաքումով:

Հայերին յուզողը դիւստորագէտ պատերազմի ու հաշտութեան, Թիւրքական վտանգի հարցն էր: Եւ այդ մտահոգութիւնները արտայայտեց Կարճիկեանը: Անդրկովկասի անկախութիւնը նրա աչքին արտաքին ուժերից բռնադատւած մի քայլ էր. «Այդ արտաքին ուժերի գոյութիւնը փաստ է՝ Խորհրդային Ռուսաստանի և արտաքին թշնամու (Թիւրքերի) կողմից, և այդ արտաքին ուժերը հարկադրեցին յայտարարել Անդրկովկասի անկախութիւնն ու տատանում մտցրին անդրկովկասեան ժողովուրդների մէջ»: Մինչև ուր անդրկովկասեան ժողովուրդները չմիանան ու համերաշխ չգործեն, ոչ մի ոյժ չի փրկի նրանց, և կառավարութեան խոստումներն էլ կը մնան դատարկ հնչիւններ: